

OPONENTSKÝ POSUDEK

Téma disertační práce: Vojenskopolitické aspekty invaze do ČSSR v roce 1968

Doktorand: Mgr. Martin Čížek

Oponent: doc. PhDr. Ladislav Kudrna, Ph.D.

Pražské jaro, respektive jeho protagonisté, se těší zasloužené pozornosti historické obce. Zejména po listopadu 1989 bylo publikováno množství odborné i popularizační literatury, různé kvality. Jejich společným bodem je metodologické ukotvení. Vojenské řešení krize stálo v pozadí vnitřní, potažmo moskevské politiky, stejně jako mezinárodní armádně/politický kontext bipolárně rozděleného světa. Mgr. Martin Čížek se vydal jinou cestou. Rozhodl se primárně věnovat právě vojenským (politickým) záležitostem (nejen) roku 1968, vrcholících spuštěním největší pozemní operace po skončení druhé světové války.

Doktorand prokázal vynikající znalost domácích a zahraničních prací. Heuristickou základnu disertace tvoří především současné vědecké monografie, edice dokumentů, české i zahraniční provenience, memoáry, příslušné webové stránky a dobový tisk.

K nejvíce použitým zdrojům náleží dokumenty publikované v ediční řadě *Prameny k dějinám československé krize 1967–1970*. Navzdory mezistátním dohodám nedošlo ke zpřístupnění klíčových ruských archiválií, pojících se k pražským událostem. Z archivních institucí tak byl využit především Vojenský ústřední archiv v Praze. Tento handicap překonal autor pronikavou analýzou a schopností zasadit „nevyřčené“ do celkového kontextu příprav invaze.

Struktura práce je přehledná, jednotlivé kapitoly a podkapitoly na sebe plynule navazují, stylistika je na vysoké úrovni. Práce s dokumenty a literaturou odpovídají vědeckému standardu. S ohledem na zvolené téma považují za velký plus, že doktorand patří mezi přední znalce vojenské techniky, což není zdaleka normou ani mezi vojenskými historiky.

Technické vědomosti a znalost armádních reálií studené války, jej přivedly k vyvrácení několika mýtů vojenského řešení Pražského jara. Přesvědčivě dokázal, že mnohé kategorické závěry byly některými autory vysloveny ex post. Vztahovaly se k vojenským náležitostem let osmdesátých až devadesátých, nikoliv realitě 60. let 20. století. Sovětská vojska s jadernými zbraněmi umístěná na polském a východoněmeckém území, by nedokázala zaplnit „jadernou“ mezeru existující v československém prostoru. Mgr. Čížek

upozorňuje na základy vojenského umění a technická data techniky, z nichž vyplývalo jejich použití. Strategické rakety té doby byly velmi nepřesné, jejich rozptyl se pohyboval v řádu kilometrů. Daly se použít pouze na velké plošné cíle, nikoliv proti menším objektům (např. soustředění vojsk). Rovněž využití osádek strategických bombardérů bylo značně problematické. Řízené střely s plochou dráhou letu s doletem nad 1500 km se objevily až v 70. letech a jejich reálné použití v sovětském letectvu bylo možné až od začátku 80. let. Tzv. „chytrá munice“ náleží do zbrojního arzenálu let devadesátých.

Rozborem vojenské a mezinárodní situace ve státech Varšavské smlouvy a NATO, autor dokumentuje, že hlavní snahou Moskvy bylo již od druhé poloviny 60. let umístění jednotek v Československu, pod jejichž gesci by spadaly jaderné zbraně. S ohledem na mezinárodní smlouvy (SALT 1), nemohly být svěřeny československé armádě. Pokusy o nenásilnou formu „dočasného pobytu“ proběhly i těsně před invazí.

Na průběhu cvičení *Šumava* byla patrná snaha o ponechání části sovětských jednotek na našem území. Rozhodujícím faktorem invaze tedy bylo umístění sovětských divizí na československém území. Doktorand ovšem nebagatelizuje ani příčiny vnitřní politické situace. Dokládá neschopnost tehdejších elit k respektování reality studené války, čehož Sověti okamžitě využili ke svým dlouhodobým strategickým cílům. Tajе zahraniční politiky skutečně nepatřily mezi silné stránky československého vedení strany.

Zřejmá snaha autora o co nejpodrobnější rozbor dílčích obsahových otázek, jej v některých podkapitolách vedl k opakování již dříve řečeného. Jiné kapitoly/podkapitoly jsou až příliš podrobné (např. 1.3 Operační plány, 1.4 Změny v organizaci ČSLA v letech 1960 až 1967), totéž platí o personálních/organizačních náležitostech, z nichž ty podstatné jsou ostatně součástí Přílohy. Stejně tak považuji za podružný podrobný popis dílčích otázek (např. 1.5 Vojenská cvičení). Textu by rovněž slušelo méně zkratk, třebaže jsou vždy nejprve rozepsány.

Hlavním tématem práce Mgr. Čížka byly vojensko/politické důvody a příčiny snah Sovětského svazu o rozmístění svých jednotek na území Československa a následného vojenského zásahu části armád Varšavské smlouvy proti Československu na pozadí celkové mezinárodně politické situace. Ačkoliv sám v závěru konstatuje, že *rozřešení, která z předkládaných možností se více blíží realitě, leží v ruských archivech, zvláště mezi přísně tajnými dokumenty z jednání vrcholných sovětských státních, vojenských a stranických špiček*, přesto se mu podařilo stanovený cíl naplnit.

Doktorand prokázal schopnost vědecky pracovat, analyzovat archivní prameny a formulovat jak dílčí, tak celkové závěry z analýzy vyplývající. Svoji tematikou, ale i

zpracováním, představuje předložená disertační práce bezesporu hodnotný přínos a vklad do mozaiky Pražského jara.

Závěr: Předložená disertační práce vyhovuje obsahovým a formálním nárokům kladeným na tento druh prací. Doporučuji ji k obhajobě a navrhuji, aby byl Mgr. Martinu Čížkovi udělen po úspěšné obhajobě titul Ph.D., dle příslušného zákona.

K obhajobě doporučuji položit následující otázky:

- 1) Doktorand poukázal na vysoké výdaje spojené s „dočasným“ pobytem sovětských vojsk. Mohl by shrnout, jak se tato zátěž konkrétně projevila v československé ekonomice sedmdesátých a osmdesátých let?
- 2) Pokusil se doktorand oficiálně či neoficiálně dostat k inkriminovaným dokumentům ležících v ruských archivech?

V Praze dne 9. května 2012

doc. PhDr. Ladislav Kudrna, Ph.D.